

www.ketab.ir

حقیقہ مخنوم

شیخ
حکمت عالیہ

جلد سی و چهارم

سرشناسه: جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۱۲-
 عنوان و پدیدآور: حقیق مختوم جلد سی و چهارم: شرح حکمت متعالیه / مؤلف: آیت الله جوادی آملی.
 تحقیق و تدوین: منصور شمس علیپور.
 مشخصات ظاهری: قم: اسراء، ۱۴۰۰.
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۷۳۹-۱۸-۳
 یادداشت: فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
 یادداشت: ج-۳۴ چاپ اول: ۱۴۰۰.
 یادداشت: کتابنامه.
 عنوان دیگر: شرح حکمت متعالیه
 موضوع: صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹-۱۰۵۰ق. الاسفار الاربعه - نقد و تفسیر
 موضوع: فلسفه اسلامی - متون قدیمی تا قرن ۱۴ حکمت متعالیه.
 شناسه افزوده: شمس علیپور، منصور.
 رده بندی کنگره: ج۹ / BBR 1083
 رده بندی دیویی: ۱۸۹ / ۲۹۷
 شماره کتابخانه ملی: ۶۳۹۷-۷۷

پژوهشگاه علوم و حیاتی معارج

- کتاب: ..... حقیق مختوم جلد سی و چهارم (شرح حکمت متعالیه بخش چهارم از جلد هشتم)
- مؤلف: ..... آیت الله جوادی آملی (دام ظلّه العالی)
- تحقیق و تدوین: ..... منصور شمس علیپور
- مدیر تولید: ..... حمیدرضا ابراهیمی
- ویرایش: ..... علیرضا تاجیک
- حروفنگاری و صفحه‌آرایی: ..... پژوهشگاه علوم و حیاتی معارج
- ناشر: ..... مرکز نشر اسراء
- چاپخانه: ..... مرکز چاپ اسراء
- نوبت چاپ: ..... اول
- سال نشر: ..... بهار ۱۴۰۰ ه. ش
- شابک (جلد سی و چهارم): ۹۷۸-۹۶۴-۸۷۳۹-۱۸-۳
- تیراژ: ..... ۱۰۰۰ جلد
- قیمت: ..... ۱۲۵۰۰۰۰ ریال

همه حقوق طبع محفوظ است

آدرس: قم، بلوار ۷۵ متری عمار یاسر، نیش خیابان قدوسی، بنیاد بین المللی علوم و حیاتی اسراء

تلفن: ۳۷۷۶۵۳۵۶ - ۳۷۷۶۵۳۵۷

سامانه پیام کوتاه: ۳۰۰۰۱۱۸۲

پست الکترونیک: nashresra@gmail.com

www.nashresra.ir

113156

فهرست موضوعات

فصل ۹. «هر نفس بدنی واحد دارد» و «قوای نفسانی تفاسیل ذات نفس اند»

- تمهید..... ۱۳
- مقام نخست. طرح دو نظریه نادرست..... ۱۸
- مطلب نخست. پیشینه دو مسئله «الف و ج» در فلسفه مشائی..... ۲۰
- نکته ۱. تحلیل عنوان فصل‌های مرتبط با دو مسئله..... ۲۰
- نکته ۲. گزارش اجمالی از سخن ابن سینا..... ۲۱
- نکته ۳. گزارش تفریم فخرالدین رازی..... ۲۳
- مطلب دوم. تحلیل صدرالمতألهین از دو مدعای نادرست..... ۲۸
- ادعای الف. مدعای مدافعان «نظریه کثرت نفس»..... ۲۹
- ادعای ب. مدعای یکی از نظریه‌های نحوه انجام شدن افعال نفسانی..... ۳۱
- مقام دوم. نظریه مراتب نفس (نظریه صدرالمতألهین)..... ۳۹
- گام نخست. انتقاد از مقدمه اصلی در نظریه‌های مشائی..... ۴۰
- استدلال بر نفی عینیت انسان و نفس عاقله..... ۴۳
- تعلیق استاد علامه طباطبائی..... ۵۰
- گام دوم. ترسیم نحوه وحدت نفس..... ۵۲
- گام سوم. مبنای حکمت متعالیه در مرتبه‌داری نفس..... ۵۶
- مقام سوم. اشاره به بعضی استلزام‌های نظری در نظریه مراتب نفس..... ۶۹
- مطلب یکم. نفس واحدی «متزل» است..... ۶۹
- مطلب دوم. نفس در هر مرتبه عین آن مرتبه است..... ۷۰
- مطلب سوم. نفس با عقل اتحاد وجودی می‌یابد..... ۷۲
- نکته ۱. گزارش کوتاه از انتقاد ابن سینا..... ۷۳
- نکته ۲. تحلیل صدرالمতألهین از انتقاد ابن سینا..... ۷۶

نکته ۳. «نظریه مراتب نفس» و محذوره‌های محتمل از نگاه مشائیان ۷۹

اشارات فصل ۹

یکم. جاری بودن احکام حقیقت وجود در همه مصادیق وجود ۸۵

دوم. حضور تشکیک در همه مصادیق وجود ۸۶

سوم. وحدت نفس با قوا، واتحاد نفس با بدن ۸۷

فصل ۱۰. بعضی مراتب نفس در حدوث سابق بر بعضی دیگر است

تمهید ۹۳

مطلب ۱. نفس آدمی در همه مراحل «نفس آدمی» است ۹۶

مطلب ۲. «نفس آدمی» در مرتبه نفوس نباتی ۹۷

مطلب ۳. تحلیل متافیزیکی از «نفس آدمی در مرتبه نباتی» ۱۰۰

مطلب ۴. تحلیل متافیزیکی از «نفس آدمی در مرتبه حیوانی» ۱۰۲

مطلب ۵. تحلیل متافیزیکی از «نفس آدمی در مرتبه انسانی» ۱۰۴

اشارات فصل ۱۰

یکم. سهم وافر حرکت جوهری در ترسیم کمال انسانی ۱۰۸

دوم. راهگشایی حرکت جوهری برای تفسیر اصطلاحات مربوط به تحول‌های ناشناخته انسانی ۱۰۹

فصل ۱۱. شمارش قوای انسانی به شیوه اهل بصیرت

تمهید ۱۱۵

مقام یکم. معرفت نفس در «احیاء علوم الدین» ۱۱۷

بند یکم. نحوه فرمان‌بری سپاهیان قلب ۱۱۹

بند دوم. چرایی نیاز نفس به قوای نفسانی ۱۲۳

بند سوم. اصناف سه‌گانه سپاهیان قلب ۱۲۸

بند چهارم. انقیاد و اطاعت سپاهیان قلب ۱۳۱

مقام دوم. معرفت نفس در «رسائل اخوان الصفاء» ۱۳۷

فرمان‌بری همه عوالم از نفوس کامل ۱۴۱

تحلیل وجودشناسانه از نفوذ فرمان انسان کامل ۱۴۲

تحلیل قرآنی و روایی از نفوذ فرمان انسان کامل ۱۴۷

- اشاره ۱۵۴
- رهاورد تأمل تام در قاعده «النفس في وحدتها كل القوا» ۱۵۴
- مقام سوم. معرفت نفس در «الفتوحات المكيه» ۱۵۷
- مطلب يكم. بيان قطعه منقول از ابن عربي ۱۵۸
- بند ۱. متن روايت منقول در الفتوحات المكيه ۱۵۸
- بند ۲. دلالت «شيء» بر عموميت قدرت در انسان كامل ۱۶۲
- بند ۳. امر و نهي تكويني و سهم واسطه ها ۱۶۶
- بند ۴. سبب لمي در نفوذ قدرت انسان كامل ۱۶۹
- مطلب دوم. توضيح چند نکته در ذيل سخن ابن عربي ۱۷۷
- مقام چهارم. تدبيل بر محورهاي اصلي سخن ابن عربي ۱۹۵
- ادعای يكم. ارتباط تقوای الهی و مظهریت اسم «علیم» ۱۹۶
- ادعای دوم. ارتباط تقوای الهی و مظهریت اسم «قدیر» ۱۹۹
- مسیر يكم. مقام «تعلیم اسمای الهی» ۲۰۲
- مسیر دوم. نیل به مقام «محبوبیت» ۲۱۱
- مسیر سوم. مقام «عندیت» ۲۱۵
- مسیر چهارم. مفاتیح غیب ۲۲۳
- مسیر پنجم. تحمل امانت الهی ۲۳۸
- مقام پنجم. مقام انسان كامل در «مصباح الهدایة إلى الخلافة والولاية» ۲۴۳
- مطلب مقدماتی. نحوه تحقیق در معارف الهی ۲۴۳
- بند ۱ از قطعه يكم. اصل «رجوع به صاحبان علوم» ۲۴۳
- بند ۲ از قطعه يكم. شاهدهی از سخن ابن سینا ۲۴۵
- مطلب يكم. تعیین «صادر اول» به مشرب عارفان ۲۴۸
- بحث مقدماتی درباره «صادر اول» ۲۴۹
- بند ۱ از قطعه دوم. بیان مدعای اصلی ۲۵۶
- بند ۲ از قطعه دوم. متن روايت ۲۵۹
- بند ۳ از قطعه دوم. اشارات بر «فراز يكم» از حدیث ۲۶۰
- بند ۴ از قطعه دوم. اشارات بر «فراز دوم» از حدیث ۲۶۴
- بند ۵ از قطعه دوم. مرجع ضمیر در فراز «أجرى فيه من نوره» ۲۶۸

- بند ۶ از قطعه دوم. توضیح در خصوص واژه «اجراء» ۲۷۲
- بند ۷ از قطعه دوم. اشارات «فراز سوم» از حدیث ۲۷۳
- بند ۸ از قطعه دوم. اشارات «فراز چهارم» از حدیث ۲۷۴
- بند ۹ از قطعه دوم. اشارات «فراز پنجم» از حدیث ۲۷۵
- تکمله مطلب یکم. روایت عیون اخبار الرضا علیه السلام ۲۷۷
- نکته‌هایی در تذییل بر روایت عیون اخبار الرضا علیه السلام ۲۸۲
- مطلب دوم. خودداری اولیای الهی از اظهار معجزات ۲۸۸
- بند ۱ از قطعه سوم. ایای از اظهار کرامات ۲۸۸
- بند ۲ از قطعه سوم. انگیزه متصرفان کم‌اهمیت ۲۹۲
- مطلب سوم. سفرهای چهارگانه (اسفار اربعه) ۲۹۵
- الف. تقریر آقامحمدرضا قمش‌ای از اسفار اربعه ۲۹۶
- ب. تقریر امام خمینی از اسفار اربعه ۳۲۰
- بررسی و سنجش دو تقریر اسفار اربعه ۳۴۱
- مطلب چهارم. تفاوت مقامات سالکان ۳۴۷
- بند ۱ از قطعه ششم. تفاوت مقامات سالکی ۳۴۷
- بند ۲ از قطعه ششم. مظهریت اسم جامع و نحوه سلوک ۳۴۹
- مطلب پنجم. عدم انکار «مقامات معنوی» ۳۵۴
- فایده یکم. حسن ظن به مشایخ و اکابر عرفان ۳۵۴
- فایده دوم. عدم انکار مقامات اولیای کرام الهی علیهم السلام ۳۵۶
- فایده سوم. توجه به عالم ملکوت ۳۶۰
- اشاره ۳۶۴

فصل ۱۲. کدام عضو بدن پیش از دیگر اعضا پدید می‌آید؟

- تمهید ۳۶۷
- مقام یکم. نظریه‌های گوناگون در باب نخستین عضو بدن ۳۷۱
- نکته یکم. نقل استدلال محمد بن زکریای رازی ۳۷۲
- نکته دوم. نقد فخرالدین رازی بر رأی محمد بن زکریای رازی ۳۷۳
- نکته سوم. دفاع صدرالمتألهین از رأی محمد بن زکریای رازی ۳۷۴
- نکته چهارم. بیان تکمیلی صدرالمتألهین ۳۷۵

- مقام دوم. استدلال طبیعی دانان بر «نظریه تقدم قلب در تکوین بدن» ۳۸۱
- مطلب یکم. استدلال بر «نظریه تقدم قلب در تکوین بدن» ۳۸۱
- تقریر صدرالمتألهین از استدلال المباحث المشرقیه ۳۸۴
- مطلب دوم. انتقاد از استدلال المباحث المشرقیه ۳۸۶
- اشماره ۳۹۰
- راه اثبات ترتیب وجودی اشیاء ۳۹۰

فصل ۱۳. هنگام تعلق نفس ناطقه به بدن

- تمهید ۳۹۳
- مقام یکم. بیان ابن سینا درباره زمان بندی پیدایش قوای نفسانی ۳۹۵
- مطلب نخست. اثر جداگانه هر یک از ماده منوی زنانه و مردانه ۳۹۶
- مطلب دوم. استقرار غذایی؛ مقدمه ورود به مراحل ادراکی ۴۰۰
- مطلب سوم. «غذایه مستفاد از پدر» و «غذایه مستحدث» ۴۰۲
- مطلب چهارم. تعلق «نفس ناطقه» پس از تکوین قلب و مغز ۴۰۴
- مقام دوم. نقد صدرالمتألهین به سخن ابن سینا ۴۰۹
- نقد یکم. محدودیت در دامنه تأثیر نفس ۴۰۹
- نقد دوم. استحاله «تعطیل نفس از فعل و کمالش» ۴۱۴
- نقد سوم. وجود ابزار پیش از وجود کاربردش ۴۲۰

فصل ۱۴. چگونگی اختلاف قوای نفسانی

- تمهید ۴۲۷
- مطلب یکم. طرح مسئله در المباحث المشرقیه ۴۲۸
- مطلب دوم. توضیح صدرالمتألهین ذیل عبارت فخرالدین رازی ۴۳۰
- گام نخست. اختلاف در آثار قریب و بعید ۴۳۰
- گام دوم. غذایی هر عضو بدن و غذایی شخص ۴۳۲
- گام سوم. وحدت و کثرت؛ از لوازم مقامات وجود ۴۳۳
- گام چهارم. اتحاد «مختلف های بالنوع» در مرتبه عالی تر ۴۳۴
- مطلب سوم. تعلیقه علامه طباطبایی در نقد سخن صدرالمتألهین ۴۳۸
- پاسخ به تعلیقه استاد علامه طباطبایی ۴۴۰